

Ernst Malmström 1862–1935

Ulf Malmström
Rönninge 2024

Ernst Olof Malmström föds 2 juli 1862 på Halgå bruk i Ekshärads socken i Värmland, en hammarsmedja som tillhör Uddeholmsbolaget och där hans far Alfred Malmström är förvaltare. Hans mor Matilda Dahlman kommer från en gammal värmlandssläkt (numera adlig¹).

Ernst är nummer sju i en syskonskara på sju pojkar och två flickor, två tidigare bröder hade dessutom dött i späda ålder.

Halgå ligger ganska ensligt inne i skogen. När Ernst är 17 år, blir hans far även ansvarig för bruket i Likaná, och då flyttar familjen till förvaltarbostaden där, som ligger vackert inne i byn Likenä intill Klarälven. Flytten uppskattas, framför allt av systrarna.

Ernst går ett enda år på gymnasiet i Karlstad – familjen har inte råd att ha mer än en pojke i gymnasiet i taget. Överhuvudtaget är de ekonomiska förhållandena i hemmet inte de bästa – när Ernst i november 1880 får arbete nere i Uddeholm, tackar pappa Alfred disponenten och säger att han själv inte kan hjälpa Ernst till kläder eller någonting, och året därpå tvingas Alfred begära sig i personlig konkurs.

På Ernsts 70-årsdag uppför familjen ett lustspel, där den bevarade första delen berättar om de närmaste åren.

*Som bruksbokhållare vi honom återser
i magasin han väger järn och sill samt mycket mer
ja månget bruk de' för en bokhållare finns
med flagga och med band så rött han ofta leker stins*

Stinsleken syftar på att Ernst tjänstgjort som tågklarare, och då missade han (enligt en familjeskröna) att vinka av ett tåg i tid i Motjärnslyttan, när låset till dasset gått i baklås.

¹ Matildas farfars farfars far Jan Olofsson Dahlman (stupad vid Bremen 1675) var en förskjutet son från den senare utslocknade Forstenasläkten. När detta fastställdes 1992 intogs släkten Dahlman på Riddarhuset.

Redan 1882 lämnar han Värmland och får anställning som bokhållare på Sprängsvikens sågverk vid Ångermanälven. Värmlänningar är eftertraktade i den snabbt växande skogsindustrin i Norrland – de har erfarenhet av arbete med skog och trävaror. Hans äldste bror Emil hade elva år tidigare flyttat till Ångermanland och blivit flottningschef på Gideån.

Enligt det tidigare nämnda lustspelet gick flytten via Dalarna

*I Dalarne han timmer flottar och ifrån en båt
i päls en kväll han faller, han räddad blir men våt
Farväl Johannisholm², farväl I kullor alla
Till Ådal'n styr han sina steg upp till de nipor alla*

*Och Hasselblad stod på Sprängsviks station
att bokhållarn taga emot ...*

*Vår Ernst han stiger från det sotiga tåg
där han suttit båd dagen och natten
han ser bara sågar varhelst som han såg
för Hasselblad ta'r han av hatten*

Hasselblad, disponenten på Sprängsviken, är svåger till pappa Alfreds företrädare på Halgå, som nu förestår faktoriet i Edebäck längre ner längs Klarälven, och det är kanske därför Ernst hamnar där.³

Sex år senare flyttar Ernst över till Strömnäs sågverk, och året därpå vidare till Svanö. I samband med det ska han ha studerat trävaruhantering utomlands, bl a tjänstgjort hos Martin Olsson & Sons i London. Svanödisponenten Nils Åkerbloms dotter Anna

² Johannisholm vid Vanåns utlopp ur Venjanssjön hade varit både glasbruk och järnbruk. Nu var det bara en skogsförvaltning inom Stora Kopparberg..

³ Nils Åkerblom, disponenten på Svanö, hade i början av sin karriär varit bokhållare i Torsby i Värmland, och det kan ju också vara så att han känt Alfred Malmström från den tiden och att det är anledningen till att Ernst hamnat i Sprängsviken, som ju ligger nära Svanö..

skriver 8 maj 1889 i sin dagbok *Malmström har varit i England i vinter o skall nu bli på kontoret här, få se huru länge, må Far bli belåten med den nye herren o få bra hjälp sedan.*

Den 8 september berättar dagboken att *Malmström* följt med Anna och andra vänner på konsert, så nu börjar det nog spira något mellan henne och Ernst.

År 1891 utnämns Ernst till förvaltare vid Brunne ångsåg – Anna har i sin bibel sparat ett av hans visitkort därifrån, där han på baksidan har skrivit *Tack för igårqväll älskade lilla Tullan min, det var så svårt att skiljas från dig, så det tror du icke.*

Året därpå gifter de sig.

Foto från bröllopet

Ernst och Anna får sex barn, Nils (1893), Aina (1895), Carin (1896), Ingeborg (1899), Kerstin (1903) och sist Gösta (1910). Gösta var mycket efterlängtd, 1901 skrev Ernst en födelsedagsvers till Anna

Till min kära hustru på hennes 31. födelsedag

På fyratiotalet nu du går, tänk hvad tiden lider
Bäst som vi här gå, Gumman gammal blifver

Hon blir lika kär ändå
Fast hon blifver grå
Dock till dess är många år
Förrn du sexti når
Må vi alla dessa år lyckliga få vara
Icke någon mista få af vår barnaskara
Utan se dem växa opp
Frisk till själ och kropp
Och att rätt dem leda må
Vi förmåga måtte få
Så att vid vår lefnads höst
Vi af dem ha glädje, tröst
Detta allt jag önska vill
Och ännu vill lägga till
Må du än en pojke få
Som är god som två

Äldste sonen Nils Olof är full av upptåg. En gång när Ernst beställt hem en fotograf från Härnösand för att fotografera herrgården på Svanö, är Nils Olof ensam hemma, klär ut sig till österländsk potentat och uppträder till Ernsts förargelse på alla bilderna. Det var bara att ta dit fotografen igen.

Bland Nils Olofs andra upptåg kan nämnas att han en gång blev förargad på en piga och sedan smög in under torrdasset då hon satt där och tjärade henne i ändan. Mamma Anna ska inte ha uppskattat att tvingats hjälpa pigan att tvätta av tjäran.

Senare rymmer Nils Olof också med en cirkusprinsessa. Man kan lätt förstå att Ernst kunde önska sig en något lugnare son.

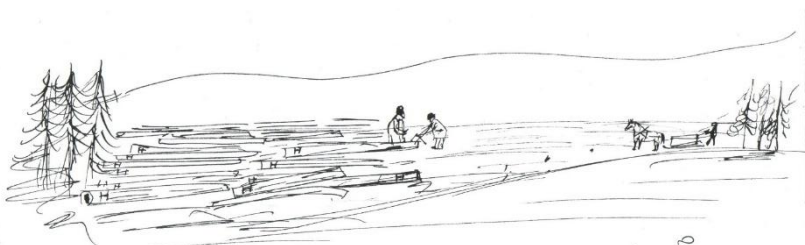
År 1895 går svärfadern Nils Åkerblom i pension, och Ernst flyttar över till Svanö som disponent, så nu har den fattige

värmlandspojken kommit till Svanö och vunnit både prinsessan och hela kungariket.

Ernst kommer att stanna som chef på Svanö i hela 35 år. Under hans tid utvecklas verksamheten kraftigt genom byggandet av en sulfitfabrik 1905–1906 och en fusion med Sprängsvikens såg 1906. Fusionen och markinköp tillför stora skogsmarker i Västernorrland, Jämtland och Norrbotten, 1917 har bolaget inte mindre än 150 000 hektar skog. Som det står i lustspelet

*Till Ådal'n reser han vartenda år
för att stora skogar köpa opp*

År 1900 företog Ernst en uppköpsresa till Anundsjö, som han förevigat i en illustrerad dikt. I den finns denna bild

*Nog timret ganska vackert är, Men kära Carl hvad har du här
Den stocken galet kapad är, Så visst som att du har mig här
Men att få allting rätt minsann, Är mer än någon göra kan*

Ernst ska ha varit modern såtillvida att han gärna förhandlade med fackföreningarnas representanter på Svanö, men dessa fick då stå framför hans skrivbord, det var inte fråga om att sitta ner tillsammans.

Han engageras i många andra sammanhang och sitter i styrelserna för Sågverksförbundet, Trävaruexportföreningen, Svenska Cellulosaföreningen, Svenska Arbetsgivarföreningen och även i två andra skogsföretag, Bergvik-Ala och Ytterstfors-Munksund. Via en styrelsepost i Hernösands bank hamnar han i Svenska Handelsbankens centralstyrelse och blir så småningom

vice ordförande där och bankens expert på skogsindustriella frågor.

Han är mycket intresserad av hästar, sitter i styrelsen för Wångens Hingstuppfödninganstalt i Jämtland och äger ett nordsvenskt sto Kvarta, som framgångsrikt deltar i olika travtävlingar i Stockholm 1912 och 1913. Han efterlämnar många fotografier som visar en person som håller en häst och med hästarnas (men inte personernas) namn noggrant antecknade på baksidorna.

År 1915 flyttar Svanö sitt kontor till Stockholm, och familjen flyttar dit och bor under åren på olika adresser på Engelbrektsgränd, Banérgatan och Karlavägen.

Två år senare köper han också en ”sommarbostad”, Ådö slott i Upplands-Bro med kringliggande marker, för 785 000 kr. Slottet hade uppförts av Arvid Horn på 1700-talet, och Ernst engagerar arkitekten Evert Milles (bror till Carl Milles) för en stor ombyggnad för att återställa slottet till sitt tidigare skick.

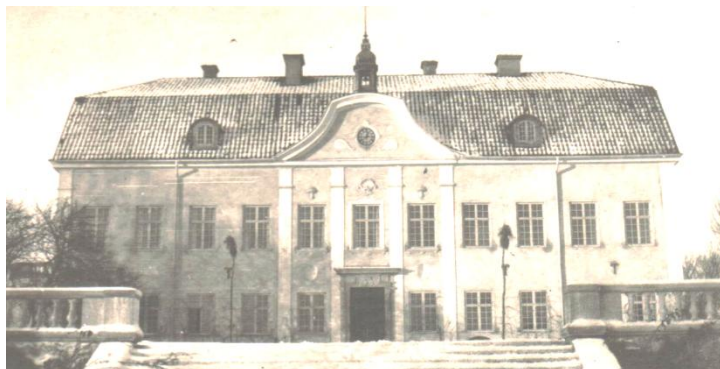
Ombyggnaden är omfattande – Milles’ beskrivning av den upptar 20 tättskrivna A4-sidor – men kostnaden har jag inte hittat.

Ådö – södra fasaden före ombyggnaden

Det kan te sig märkvärdigt att köpa ett slott. Äldsta barnbarnet Bertil Haslum har förklarat för mig att så var det på 1920-talet. Var man en framgångsrik industriman, skulle man ha ett slott.

Ådö används nog mest som sommarbostad, för jag vet att yngste sonen Gösta går hela sin skoltid i skola inne i Stockholm.

Ådö – södra fasaden efter ombyggnaden

Ernst blir med åren stor aktieägare i Svanö AB, 1917 äger han 17% av aktierna.⁴

År 1927 köper Dynäs AB aktiemajoriteten i Svanö, inklusive huvuddelen av Ernsts aktier, och vid årsskiftet 1928–1929 lämnar Ernst posten som VD.

Året därpå brinner sågverket ner och återuppförs aldrig. Dynäs driver sulfittfabriken vidare, och år 1966 säljer de den och sina andra fabriker och bruk till NCB (Norrlands Skogsägare Cellulosa AB), som redan den 1 november samma år lägger ner sulfittfabriken på Svanö. Dynäs' skogsinnehav placeras i ett nytt dotterbolag, som får namnet Svanöskogar (idag Svanö AB och ägt av SCA). Valet av namn får sägas vara ett gott betyg åt Ernsts skötsel av Svanö.

⁴ Han sitter också i styrelsen för ett holdingbolag, AB Svanö Intressenter, som äger 18% av Svanöaktierna, så han äger kanske aktier indirekt den vägen också.

Bertil Haslum har berättat att man hade stor respekt för Ernst och inte satte sig upp mot honom. Sonen Gösta har berättat att han en gång, när Ernst först efter en stund förstått något som Gösta försökte förklara, sagt *Nu gick det upp ett Liljeholmen*, och det hade inte alls uppskattats.

En av Ernsts favorithistorier ska ha varit om den lille pojken som går med sin far till kyrkan och när kollektlåven passerat säger: *Vad fick Du, Pappa? Jag fick en 25-öring.*

Han var en populär sällskapsmänniska och skrev ofta tillfällighetsverser i samband med högtider och uppvaktningar. Min favorit är affärsbrevet till konsul Nordling i Paris 14 mars 1906.

Broder Nordling!

Jag tror minsann att du med flit
Sen jag mig egnat å sulfit

Intresset tappat har totalt
För mig och Svanö, rent fatalt

Ty mången dag nu lär ha gått
Sen något bref från dig jag fått

Ej göra så min käre vän
Ty Svanösågen lever än

Och karfvar plankor, battens, bräder
Att bygga stora franska städer

Nog är att sant min kära bror
Att commission ej blir stor

Dock, det för dig är bisak bara
Du sälja får så prima vara

Glöm därför Svanö inte bort
Gif mig ett opus inom kort

Min reumatism har varit svår
Och värre blir den år från år

Jag därför tänker nästan strax
Bege mig söderut till Dax⁵

Men vill af dig förut få höra
Hur du nu tycker jag skall göra

De sista åren blir inte lika roliga. Han förlorar (enligt familjetraditionen) mycket pengar i Kreugerkraschen, och även de fyra äldsta barnen drar mycket pengar, sonen Nils Olof för utbildningen till kavalleriofficer samt underhåll till den första hustrun (av tre) och Aina, Carin och Ingeborg för makarnas dåliga affärer.

Ådö säljs i två omgångar, 1928 behåller han slottet och slottsparken, men även dessa säljs år 1932. Tiderna är nu betydligt sämre, så försäljningarna inbringar tillsammans bara 385 000 kronor.

Han ger sig in i fastighetsbranschen, äger tillsammans med en kompanjon flera hyresfastigheter i Stockholm, men tiderna är dåliga och det är svårt att hyra ut lägenheter. Det påstås också senare i familjen att kompanjonen lurar honom. Ett av husen, Linnégatan 58, har barnen kvar till omkring 1950, och dit flyttar yngste sonen Gösta med familj 1946.

Ett nytt uppdrag får han de sista åren. Handelsbanken räddar Kreugerföretaget SCA (Svenska Cellulosa AB) efter kraschen, och då blir Ernst 1932 styrelseordförande där, men 1934 avvecklar han de flesta av sina styrelseuppdrag

Han är ofta krasslig och besöker kurorter ihop med Anna. I juni 1933 skriver han från Villa Ekhammar i Södertälje till sonen Nils Olof och berättar att *Anna är ganska klen och talar hela dagarna om att dö, och att det blott är några dagar kvar, det värsta är att hon tror det sjelf och känner sig så svag och eländig.*

⁵ Kurort i sydvästra Frankrike

Anna har rätt – hon avlider 17 augusti, och nu blir Ernst ensam med Gösta, som han ibland ber att inte behöva bli lämnad ensam på kvällarna. Vid kurortsbesök kan han ta med sig någon av döttrarna.

Han avlider vid ett kurortsbesök i Ulricehamn 22 maj 1935.

Gravplats är redan ordnad. Ernst påstås ha velat bli begravd uppe i Ådalen, nära det Svanö åt vilket han ägnat så stor del av sitt liv, men Anna vill hellre ha en gravplats i Stockholm.

Ernst tar då 1921 kontakt med Sigurd Lewerentz (en av de två arkitekterna för Skogskyrkogården) och ber denne rita en grav på Norra Begravningsplatsen. Att han väljer Lewerentz beror på att denne är son till en av Ernsts vänner från Ådalen, den 1909 avlidne Gustaf Adolf Lewerentz, disponent på glasbruket på Sandö.

Efter många förkastade utkast och idéer (bygget påbörjas och rivs flera gånger) står mausoléet färdigt 1931.

Mausoléet